

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Riigiteaduste instituut

Silver Lulla

Eesti poliitskandaalid aastatel 2009-2013 ja nende mõju parlamendierakondade
populaarsusele

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kristjan Vassil, PhD

Tartu 2014

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digiarhiivis DSpace.

Silver Lulla

Sisukord	
Sissejuhatus	4
1. Töö teoreetilised lähtekohad	6
1.1 Mõistete definitsioon	6
1.2 Olemasolevad teooriad	7
1.3 Empiiriline baas ja juhtumite valik	10
2. Analüüs ja tulemused	15
2.1 Eesti Reformierakond	16
2.2 Isamaa ja Res Publica Liit	19
2.3 Sotsiaaldemokraatlik Erakond	20
2.4 Eesti Keskerakond	21
3. Järeldused ja diskussioon	23
Kokkuvõte	25
Summary	27
Kasutatud kirjandus	29

Sissejuhatus

Üks kõige ilmselgemaid viimaste dekaadide trende lääne demokraatlikes ühiskondades on kodanike usalduse vähenemine poliitika vastu.¹ See tähendab, et parteidesse, poliitikutesse ning demokraatiasse suhtutakse negatiivsemalt kui varem.² Üks viis antud trendi kirjeldamiseks on poliitiliste skandaalide arvu tõus.

Skandaalide arvu tõusu annab põhjendada meedia suurema operatiivsuse ning põhjalikkusega, mida 21. sajand infoajastuga pakkuda suutnud. Sellest tulenevalt on erakondadel ja poliitikutel aina keerulisem varjata tegusid, mis võiksid paljastumisel poliitilise skandaali põhjustada. Teine põhjus võib olla aga pead tõstvas kodanikuühiskonnas, mis tähendab, et kõikvõimalikele kriisidele ning skandaalidele pööratakse rohkem tähelepanu kui varem.

Samas ei ole poliitiliste skandaalide mõju poliitika toetusele selge. Jürgen Maier on 2011. aastal uurinud kaht teooriat, mis antud küsimust käsitlevad. Düsfunksionaalse teooria kohaselt mõjutavad poliitilised skandaalid poliitilist süsteemi negatiivselt. See tähendab seda, et skandaalide tõttu rahva toetus erakondade, poliitikute ning poliitika vastu üleüldiselt langeb. Funktsionaalse teooria kohaselt võib skandaalidel olla ka positiivne mõju ehk teisisõnu võivad skandaalid ka erakondade ning poliitikute populaarsust tõsta. Maier leidis oma uuringus, et düsfunktsionaalne teooria vastab enam reaalsusele. Skandaalide paljastamine vähendab toetust poliitikute ning erakondade vastu, kuid samal ajal usaldus institutsioonide ja demokraatia vastu ei ole skandaalidest mõjutatud.³

Sellest tulenevalt võib järeldada, et tänasel päeval peavad erakonnad pöörama veel enam tähelepanu enda tegevuse eetilisele, sest kriitilisi silmapaare nende tegemistele on rohkem. Huvitav on hinnata, kuidas erakonnad on tulnud toime erinevate skandaalide ohjeldamisega, ning vaadelda erakondade kommunikatsiooni kriisiolukordades. Kui suur mõju on erakonna skandaalide käsitlemise oskusel nende populaarsusele?

¹ Maier 2012 „The impact of political scandals on political support: An experimental test of two theories.”

² Dalton 2004 „Democratic Challenges, Democratic Choices: The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies.”

³ Maier 2012 „The impact of political scandals on political support: An experimental test of two theories.”

Mind huvitab, millest sõltub skandaali sattunud erakondade populaarsuse kasv või langus. Miks mõni skandaal mõjutab reitingut rohkem kui teine? Soovin uurida erakondade populaarsuse tõusu, languse või stabiilsuse põhjuseid pärast neid erakondi tabanud skandaale. Näiteks kasvas Reformierakonna populaarsus pärast Silvergate'i skandaali veel mitu kuud enne kui langema hakkas.⁴ Samas nii Isamaa ja Res Publica Liidu elamislubade kui ka Sotsiaaldemokraatliku Erakonna 42000€ reklaamikampania skandaali järel erakondade populaarsus langes.⁵

Antud teemat ei ole Eesti kontekstis varem laiemalt uuritud. Oma töös soovin samale ajajoonele paigutada erakondade populaarsuskõverad ning neid tabanud skandaalid. Kuna Eesti praktika puhul on tegemata jäänud antud reaktsiooni analüüs, siis oma töös üritan ekspertide abiga selgitada, kuidas ning miks muutub valija toetus oma toetatavale erakonnale pärast parteid tabanud skandaali.

⁴ EMOR 2014 „Erakondade toetusreitingud.“

⁵ *ibid*

1. Töö teoreetilised lähtekohad

Antud peatükis defineerin selle töö kontekstis kõige olulisemad mõisted ning toon välja varasemaid uurimustöid antud teemal. Nimetan oma töös käsitletavate skandaalide loetelu ning annan nendest lühikese ülevaate.

1.1 Mõistete definitsioon

Erakondade populaarsust näitab valijate toetusprotsent erakondade suhtes. Seda mõõdavad AS Emori korraldatud uuringud. Emor mõõdab erakondade reitinguid alates 90-ndate algusest. 2001. aasta algusest on Emor mõõtnud erakondade reitinguid järjepidevalt kaks korda kuus. Emor kasutab selleks CAPI-bussi (*Computer Assisted Personal Interviewing*) küsitlusi, kus ühel ajaperioodil intervjueritakse 550 vastajat nende kodudes, seega ühe kuu jooksul intervjueritakse 1100 Eesti alalist elanikku vanuses 15+ (alates augustist 2012, eelnevatel perioodidel moodustati valim 15–74-aastastest). Vastajate leidmiseks kasutatakse juhuvalikut ning valim on esinduslik vanuse, soo, rahvuse ja erinevate regioonide lõikes.

Erakondade reitinguid seoses Riigikogu valimistega mõõdetakse küsimusega: „Kui homme toimuksid Riigikogu valimised ja sinna kandideeriksid toodud erakonnad, siis kelle poolt Te hääletaksite?“ Antud küsimusele vastavad valmised EV kodanikud vanuses 18+, keda on ligikaudu 80% kogu valimist. Antud küsimus mõõdab, milliseid erakondi valimisealised EV kodanikud Riigikogus näha soovivad. AS Emori meetodika erakondade reitingu mõõtmisel on olnud järjepidev ja võrreldav erinevate aastate lõikes.

Erakondade reitingu mõõtmine ühes kuus kahel erineval ajaperioodil võimaldab vähendada lühiajaliste skandaalide mõju erakondade reitinguprotsentidele. Võrreldes teiste lääneriikidega on Eesti kodanike erakondlikud eelistused palju muutlikumad ja viimaste aastate üha ebastabiilsema majanduskeskkonna mõjul muutunud veelgi volatiilsemaks – näiteks kuu lõpu ja alguse hoiakute võrdluses. Seega tuleks

pikemaajaliste trendide paremaks jälgimiseks vaadelda muutusi mitte ainult kahe kuu võrdluses, vaid analüüsida tuleks 3-kuulisi ning veelgi pikemaajalisi ajaperioode.⁶

Poliitiline skandaal on poliitilise korrupsiooni mingisugune vorm, mis paljastatakse ning mis eskaleerub skandaaliks, mille käigus poliitikuid või riigiametnikke süüdistatakse korrupsioonis, illegaalsetes või ebaeetilistes käitumistes. Poliitiline skandaal võib sisaldada endas seaduste või moraalikoodeksi rikkumist ning tegu võib olla ka seksuaalse skandaaliga.⁷ Skandaali on defineerinud ka üks peamisi poliitiliste skandaalide uurijaid John B. Thompson, kes väidab, et skandaal viitab tegevusele või sündmusele, mis sisaldab teatavat üleastumist ning saab teadlikuks teistele ja toob kaasa tõsise avaliku reaktsiooni. Poliitiline skandaal on Thompsoni sõnul skandaal, mis sisaldab poliitika liidreid ja persoone.⁸

Kriisikommunikatsioon peetakse avalike suhete üheks haruks. Selle eesmärk on kaitsta indiviidi, ettevõtet või organisatsiooni skandaalide ja kriiside potentsiaalsete mainekahjustuste eest. Antud vallas üks olulisemaid teadlasi Timothy Coombs on kriisikommunikatsiooni defineerinud järgmiselt: „Ootamatu sündmuse tajumine, mis võib ohustada sidusrühmade ootusi ning võib mõjutada organisatsiooni tegevust negatiivselt.“⁹

1.2 Olemasolevad teooriad

Olenemata sellest, kas poliitikud tegelikult ka tänapäeval moraal- ja eetikareeglite vastu rohkem eksivad kui varem, on poliitiliste skandaalide kasv reaalsus ning nende negatiivne mõju avalikule arvamusele tõestatud läbi arvukate uuringute. Kanadas, Prantsusmaal, Saksamaal, Itaalias, Jaapanis, Suurbritannias ja USA-s läbi viidud rahvaküsitlused näitavad, et rahva usaldus valitsuse, poliitiliste institutsioonide ning demokraatia vastu väheneb pidevalt.^{10;11} Antud trendid esitavad demokraatiale suure väljakutse.

Ühest küljest nõrgeneb kodanike ja riigi vaheline side ning samuti väheneb rahva toetus poliitika vastu. See tähendab, et tänased liidrid peavad leidma lahendusi, mis aitaksid

⁶ EMOR 2014 „Erakondade reitingu mõõtmise meetodika.“

⁷ King 1984 „Sex, Money and Power: Political Scandals in Great Britain and the United States.“

⁸ Thompson 2000 „Political Scandal: Power and visibility in the media age.“

⁹ Coombs 2012 „The Handbook of Crisis Communication.“

¹⁰ Klingemann & Fuchs 1995 „Citizens and the State.“

¹¹ Norris 1999 „Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance.“

antud negatiivse protsessi peatada ning ümber pöörata. Teisest küljest on antud poliitilise toetuse kriis tabanud kõiki poliitilisi objekte, mille hulka kuuluvad nii poliitiline kogukond, poliitiline režiim kui ka poliitilised autoriteedid.¹² Teisisõnu võib öelda, et poliitilise toetuse langus on üldine fenomen ning ei ole piiritletud mingite konkreetsete institutsioonide või osapooltega. Tuleb leida põhjus, miks rahva toetus poliitika suhtes on langevas trendis.

Antud rahvusvahelise poliitilise erosiooni fenomeni selgitamiseks on Dalton 2004. aastal püstitatud mitmeid hüpoteese.¹³ Esimene grupi hüpoteeside kohaselt tuleneb rahulolematuse poliitilise korruga pikaajalistest muudatustest sotsiaalsetes struktuurides ja poliitilistes tingimustes. Tegu on inimeste loomuliku kaitsereaktsiooniga industrialiseerumisele ning moderniseerumisele.

Antud hüpotees kõnetab eelkõige neid, kes elavad sotsiaalsete ja majanduslike katsumuste piiril. Teisisõnu mõjutab see hüpotees töötuid ning madala kvalifitseeritusega tööjõudu.¹⁴ Nende inimeste jaoks, kelle töökohad industrialiseerumise ning moderniseerumise käigus kaovad, jääb vähem võimalusi elatise teenimiseks. Teiseks mõjutajaks on asjaolu, et edasijõudnud industriaalühiskondades nõuavad noored endale järjest suuremat osalust poliitikas.¹⁵ See aga survestab poliitikuid mugavustsoonist väljuma ning muutuma hulga avatumaks kui varem. Sellisel juhul on poliitikud sunnitud muutma poliitikat läbipaistvamaks ning see jätab omakorda vähem ruumi poliitikutele hämmamiseks.

Teist tüüpi hüpoteesid sisaldavad pakkumisi, et arenenud industriaalriike tabanud majanduslik ebaedu on poliitilise toetuse erosiooni põhjustajaks. Väidetavalt peetakse majandusliku ebaedu põhjustajateks parteisid ning poliitikuid. Lisaks süüdistatakse neid võimetuses antud probleeme lahendada.¹⁶ Samuti ei olnud avaliku meedia surve poliitikutele minevikus nii tugev, kui ta on seda praegu. Poliitikutel puudub igasugune eksimisruum. See jätab aga mulje, et tänapäeval on poliitikud räpasemad ning valelikumad kui varem. Sellest tulenevalt väheneb rahva usaldus poliitika vastu.¹⁷

¹² Easton 1975 „A re-assessment of the concept of political support.”

¹³ Dalton 2004 „Democratic Challenges, Democratic Choices: The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies.”

¹⁴ Offe 1984 “Contradictions of the Welfare State.”

¹⁵ Abramson & Inglehart 1995 “Value Change in Global Perspective.”

¹⁶ Lawrence 1997 „Is it really the economy, stupid?” Toim: Nye, Zelikow & King “Why People Don’t Trust Government.”

¹⁷ Patterson 1993 “Out of order.”

Kolmandat tüüpi hüpoteesid on need, mida ma antud töö kontekstis lähemalt uurin. Minu töö eesmärgiks on näidata, kas need hüpoteesid seletavad Eesti poliitmaastikku sündmusi või mitte. Hüpoteesid seostavad poliitika toetuse allakäiku poliitiliste skandaalide kasvuga.¹⁸ Teoreetilisest vaatevinklist võib poliitilise skandaali avalikustamine diskrediteerida või puhastada demokraatiat. Jürgen Maier on 2011. aastal võrrelnud kaht teooriat teemal „poliitiliste skandaalide mõju erakonna toetusele.“¹⁹ Maier tõi oma uuringus välja konkreetseid näited, kus poliitilised skandaalid mõjutasid toetust negatiivselt.

Maieri läbiviidud uuringu põhjalt võib öelda, et skandaalid omavad erakondade populaarsusele pigem düsfunktsionaalset mõju. Poliitilised skandaalid mõjutavad poliitikute ja erakondade populaarsust ning imidžit negatiivselt. Osadel juhtudel võivad mõjud olla aga veel laiemad. Populaarsuse langust võis näha USA presidentide Nixon, Reagani ja Bush Sr-i puhul. Näiteks Watergate'i skandaal oli ameeriklaste jaoks viimane piisk karikasse, mille järel kaotas suur osa rahvast usu ka institutsioonidesse, valitsusse ja poliitilisse eliiti.²⁰ Seega mõjuvad skandaalid erakondade populaarsusele negatiivselt.

Samas on teatud skandaalide puhul nähtud ka teistsugust trendi. Skandaalile ei pruugi ilmingimata populaarsuse langus järgneda. Näiteks ei mõjutanud president Bill Clintoni populaarsust negatiivselt Monica Lewinsky skandaal. Antud skandaali puhul uuris ja analüüsis John R. Zaller igapäevaselt arvamusküsitluste tulemusi ning leidis, et skandaalil ei olnud mõju president Bill Clintoni usaldusväarsusele.²¹ Kuigi skandaali jooksul tõusis presidendi populaarsus 10%, siis skandaali lõpuks langes Clintoni populaarsus tagasi skandaalieelsele tasemele.

Maieri uuringule vastupidiseid tulemusi on saanud ka Norra uurija Tor Midtbo, kes analüüsis 2011. aastal Norra näitel kuut poliitilist skandaali. Midtbo uuris skandaalide keskmesse langenud erakondade populaarsust viie aasta jooksul ning märkas vaid ühe erakonna puhul toetuse vähenemist. Antud trendi selgitas norralane läbi kahe argumendi. Esiteks võib valija olla skandaali keskmes olnud erakonna või poliitiku toetaja ega hooli tema pihta käivast kriitikast. Teiseks arvab ta, et skandaalide mõju on lihtsalt tühisem, kui seda on näiteks poliitiliste probleemide, ideoloogia ja riigi majandusliku olukorra

¹⁸ Bowler & Karp 2004 “Politicians, scandals, and trust in government.”

¹⁹ Maier 2012 „The impact of political scandals on political support: An experimental test of two theories.”

²⁰ Lipset & Schneider 1983 “The Confidence Gap: Business, Labor and Government in the Public Mind.”

²¹ Zaller 1998 “Monika Lewinsky’s contribution to political science.”

mõju poliitikale.²² Sarnaseid tulemusi näitas ka eelmise sajandi lõpus USAs läbi viidud pikaajaline uuring, millest selgus, et 75% skandaali keskmes olnud Kongressi liikmeid osutusid tagasi valituks.²³

Eelnevast tulenevalt võib öelda, et näiteid skandaali mõjust erakondadele, poliitikutele või demokraatiale võib leida mitmesuguseid. Ühed näited toetavad hüpoteesi, et poliitilised skandaalid mõjutavad poliitilist maastikku negatiivselt, teised aga näitavad, et poliitiliste skandaalide ning poliitikute, erakondade ning demokraatia populaarsuse vahele ei ole võimalik otseselt jooni tõmmata. Harva võib poliitiliste skandaalide puhul näha mingisugust positiivset mõju usaldusväarsusele. Skandaalid üldjuhul diskrediteerivad poliitikuid ning kasvatavad inimeste skeptilisust poliitilise eliidi suhtes.

1.3 Empiiriline baas ja juhtumite valik

Oma töös olen uuritavate juhtumite hulka valinud üksteist poliitilist skandaali. Nendest kuus puudutab Eesti Reformierakonda, kolm Eesti Keskerakonda, üks Isamaa ja Res Publica Liitu ning üks Sotsiaaldemokraatlikku Erakonda. Valisin allnimetatud skandaalid ehk juhtumid oma töösse tingimusel, et nad vastaksid eelnevalt defineeritud poliitilise skandaali mõistele. Tegu on töö autori hinnangul ka ühtede suuremate ning olulisemate poliitiliste skandaalidega, mis antud töö konteksti sobivad.

Eesti Reformierakonna suuremad skandaalid aastatel 2009-2013.

Maret Maripuu tagasiastumine leidis aset 2009. aasta jaanuaris.²⁴ Reformierakondlasest sotsiaalministriks said saatuslikuks 2008. aasta lõpus tekkinud pensionide kojukande ja sotsiaaltoetuste väljamaksmisega seotud probleemid. Invaliidsuspensiooni ja sotsiaaltoetuse maksmise korra ümbertegemise venimine jättis tuhanded hädalised abirahata. Halvimal juhul said puudega inimesed riigilt mitme kuu toetuse tagantjärele kätte alles uuel aastal.²⁵ Antud skandaalile järgnesid veel mitmed halvad uudised ja otsused, mis kätkesid endas muuhulgas ka avalikkusele valetamist ning

²² Midtbo 2011 "Explaining Media Attention for Norwegian MPs: A New Modelling Approach."

²³ Shea 1999 "All Scandal Politics is Local. Ethical Lapses, the Media, and Congressional Elections."

²⁴ Delfi 2009 "Maripuu astub tagasi."

²⁵ Teeveere 2008 „Riik jättis 7000 hädalist invaliidsuspensiooni ja sotsiaaltoetuseta.“

kantsleri vallandamist. Kuna oli selge, et Maripuu maine oli viidud sisuliselt nulli, siis tehti tema ametiaja lõpul veel mitmed ebapopulaarsed otsused.²⁶

ACTA skandaali võib pidada Reformierakonna skandaaliderohke 2012. aasta esimeseks suuremaks katsumuseks. Andrus Ansip naeruvääristas 8. veebruari Riigikogu infotunnis võltsimisvastase kaubanduslepingu vastaseid, öeldes, et tema hinnangul on tegemist „ülimalt õige asjaga“ ning tema ei saa aru sellest hüsteeriast, mis on just iseäranis Eestis lahti läinud. Markantseim Ansipi väljaütlemine ACTA vastaliste suhtes oli järgmine: „Teate, see, kes midagi taolist väidab, see on seemneid söönud ja mitte neid seemneid, mida meie oma põldudele külvame. Tavaliselt niisugustel puhkudel, kui inimestel sellised kahtlused on, siis selle vastu aitab aeg-ajalt see, et pannakse foolium mütsi sisse. Mõned arvavad, et abi võib olla ka mullivannist. Ma ei tea, mis konkreetsel puhul võiks aidata, aga inimesed võiksid otsida kusagilt abi!”²⁷ ACTA skandaal tõi endaga kaasa mitmed Reformierakonna-vastased meeleavaldused. Seejärel raputas Eesti poliitmaastikku Silvergate'i skandaal.

Reformierakonna rahastamiskandaal ehk **Silvergate** on 2012. aasta mais puhkenud poliitiline skandaal, mis puudutab Eesti Reformierakonna liikmete annetusi, millega liikmed väidetavalt annetasid variisikutena erakonnale anonüümsete toetajate raha. Alates Silver Meikari kirjutise²⁸ Postimehes ilmumisest maikuu püsis Eesti Reformierakond meedia tähelepanu keskmes kuni septembrini. Oktoobrikuus visati Silver Meikar erakonnast välja.²⁹ Skandaali lõpuks võib pidada 2012. aasta 6. detsembril, mil justiitsminister Kristen Michal teatas tagasiastumisest. Ta põhjendas enda otsust sooviga kaitsta Reformierakonda ning valitsuse töövõimet. Oma lahkumise põhjust peab ta isiklikuks ning süüd endal Silvergate'i skandaalis ta ei näe.³⁰

Autorollo skandaal tuli päevakorda vahetult pärast Kristen Michali tagasiastumist. Keskkonnaministri Keit Pentus-Rosimannuse ja tema abikaasa Rain Rosimannuse vastu esitati kohtusse ligi 500 000 eurone hagi seoses Väino Pentusele kuulunud autofirma Autorollo pankrotiprotsessiga, mis käsitleb firmale kahju tekitamist. Keit Pentus-Rosimannus teatas korduvalt, et pole oma isa firma majandustegevusega seotud. “Mina ei ole Autorollo majandustegevusega seotud olnud, ma ei ole kahjustanud selle ettevõtte

²⁶ Poom 2009 „Maripuu lükati tanki?“

²⁷ Eesti Ekspress 2012 „Ansip: ACTA-vastased on seemneid söönud ja peaksid abi otsima.“

²⁸ Meikar 2012 „Erakondade rahastamisest. Ausalt.“

²⁹ Eesti Rahvusringhääling 2012 „Meikar visati Reformierakonnast välja.“

³⁰ Eesti Rahvusringhääling 2012 „Kristen Michal astus tagasi.“

võlausaldajate huve,” kuulutas ta Delfis. Eesti Ekspressi käsutuses olevad Pentus-Rosimannuse e-kirjad näitavad, et ettevõtte juhtimises ta osales vähemalt ühel lühikesel, kuid firma jaoks kriitilisel perioodil.³¹ Autorollo kohtusaaga kestab siiani.

Kristiina Ojulandi petuhäälte skandaal ei lasknud jätkuvalt Reformierakonnal hinge tõmmata. 2013. aastal maikuu lõpus puhkes Reformierakonnas taas skandaal, kui selgus, et mitmes piirkonnas oli erakonna sisevalimistel hääletustulemusi võltsitud ja hääletust mõjutatud. Vähemtuntud poliitikute kõrval oli skandaali segatud ka Kristiina Ojuland, kes sihilikku häältepettust eitas.³² Partei juhatuse otsusega heideti ta siiski juuni alguses Reformierakonnast välja. 2014. aasta alguses teatas Ojuland soovist luua uus partei.

Kultuurilehe Sirp skandaali võib pidada viimaseks suureks poliitiliseks skandaaliks enne 2014. aastat. Novembris 2013 tehti Eesti ajakirjanduses ettepanek Rein Langi tagasiastumiseks ministrikohalt seoses võimukriitilise kultuurilehe Sirp toimetuses tehtud järskude muudatustega, mille käigus kinnitati ilma konkursita peatoimetaja kohusetäitjaks kirjanik Kaur Kender ning koondati mitme valdkonna toimetaja ametikohad. Algselt väitis Lang, et tema ei ole Sihtasutust Kultuurileht puudutavate otsuste langetamisel osalenud, kuid pidi ajakirjanduse surve all hiljem tunnistama oma osalust muutuste kavandamisel.³³ Ametlikult esitas Lang tagasiastumispalve 2. detsembril 2013, pidades samal päeval Riigikogus ka kõne, milles kritiseeris teravalt nii loomeliitude, ajakirjanduse kui ka Sotsiaaldemokraatliku Erakonna tegevust.

Isamaa ja Res Publica Liidu suuremad skandaalid aastatel 2009-2013.

Elamislubade skandaal sai 2011. aasta lõpul avalikuks tänu „Pealtnägija“ toimetusele. Selgus, et Isamaa ja Res Publica liitu kuuluvad poliitikud Indrek Raudne ja Nikolai Stelmach müüvad fiktiivse äriühingu abil elamislube Venemaa miljardäridele, et need saaksid viisavaba pääsu Euroopasse.³⁴ 2011. aasta detsembris lahkusid Indrek Raudne ja Nikolai Stelmach Isamaa ja Res Publica Liidust. 2012. aasta lõpus vabanesid mehed kriminaaluurimise alt tõendite puudumise tõttu.

³¹ Vedler & Filippov 2012 „Keskkonnaministri „süütud“ e-kirjad.“

³² Järv & Leitmaa 2014 „Võltsing Reformierakonna juhatuse valimistel.“

³³ Eesti Päevaleht 2013 „Juhtkiri: Valetaja astugu tagasi.“

³⁴ Eesti Rahvusringhääling 2011 „Eesti isamaalised poliitikud hangivad Vene miljardäridele elamislube.“

Sotsiaaldemokraatide suuremad skandaalid aastatel 2009-2013.

SDE 42000€ reklaamikulude skandaali võib pidada üheks suuremaks, kui mitte suurimaks skandaaliks, mis sotside antud ajaperioodil tabanud on. Kui pärast valimisi imestati, et sotsid suutsid kahtlustusi äratavalt odavalt toime tulla reklaamikampaaniaga, siis selle põhjus selgus eelmisel aastal. 2013. aasta suve lõpus tuli sotsidel anda aru, miks ei olnud 2011. aasta riigikogu valimiste kuludesse kantud valimisreklaami tootmise eest 41692,07€ suurust arvet. Erakonna peasekretär põhjendas antud situatsiooni järgnevalt: „Väga raske vastata, tobe lugu ja piinlik, et nii on läinud. Raske on täna öelda, miks neid seal ei olnud.“³⁵ Antud olukord asetaskas sotsid negatiivsesse valgusesse. Isegi, kui tegemist oli vaid inimliku eksitusega, siis erakonna maine on sellest hoolimata kannatada saanud.

Keskerakonna suuremad skandaalid aastatel 2009-2013.

Idarahaskandaal oli poliitiline skandaal, mis sai alguse, kui 2010. aasta lõpus avalikustas Tuuli Koch ajalehes Postimees kaitsepolitsei ettekande, mille kohaselt olevat Keskerakonna esimees Edgar Savisaar küsinud Venemaalt oma erakonna toetuseks raha.³⁶ Savisaar ise on eitanud nii rahaküsimist kui ka Venemaa poliitilise mõju vahendamist Eesti poliitikas, süüdistades kaitsepolitseid ja ajakirjandust kallutatuses. Skandaal vaibus 2011. aasta märtsis. 2014. aasta alguses kaebas Savisaar Postimehe kohtusse, et saada lahti Vene mõjuagendi mainest, kuid kohus ei andnud Savisaarele antud vaidluses õigust.^{37;38}

Kirjaskandaal sai alguse 2012. aastal, kui Kaitsepolitsei leidis Priit Toobali kodu ja parteikontori töökohta läbi otsides üle 400 lehekülje väljatrükitud kirjavahetust, mis kuulub Hannes Rummile. Kirjavahetus oli üle aasta vana ning järjehoidjatega varustatud. Juunis 2011 leidis sotsiaaldemokraadist linnaametnik Ivor Onksion tööarvutist sotsiaaldemokraat Hannes Rummi erakirjad, millele ligipääsu Onksion kodus olles „juhuslikult“ avastas ja need kohe poliitilistele rivaalidele läkitas.³⁹ Keskerakonna teatel sattus Rummi erakirjavahetus nende bürosse, kuna need tõi sinna endine

³⁵ Jaagant 2013 „Sotside 42 000 eurot kampaaniaraha jäi aastaid tähelepanuta.“

³⁶ Koch 2010 „Vastuluure kirjeldab Edgar Savisaart Venemaa mõjuagendina.“

³⁷ Jaagant 2014 „Edgar Savisaar tahab kohtu kaudu Vene mõjuagendi mainest vabaneda.“

³⁸ Kangro 2014 „Kohus ei andnud Savisaarele mõjuagendi vaidluses õigust.“

³⁹ Pihl 2014 „Keskerakonna nuhk jälgis Hannes Rummi postkasti järjekindlalt.“

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna liige Ivor Onksion.⁴⁰ Kaitsepolitsei uurimine paljastas, et Keskerakonna nii-öelda taskuspioon Ivor Onksion luuras sotsiaaldemokraat Hannes Rummi e-kirjade seas ringi mõnda aega ja väärt info jõudis lõpuks ka Edgar Savisaareni. Skandaal ei ole siiani vaibunud. Riigikogu võttis Priit Toobalilt ja Lauri Laasilt 27. märtsil 2014 ära saadikupuutumatused ning neile esitati süüdistus.

Keskerakonna rahastamiskandaali üheks juhtivaks ajakirjanikuks on Dannar Leitmaa, kes 2013. aastal viis läbi intervjuud Tarmo Lausingu, Henri Kaselo ja Mart Viisitammega, kes kõik paljastasid Keskerakonna rahastusmudeleid. Esimesse suuremasse skandaali tõmbas Kadri Simsoni tema endine võitluskaaslane Tarmo Lausing. Lausing ütles, et riigis kõrgel kohal olev keskerakondlane, kes talle parteikassasse viimiseks 350 000 krooni andis, on aastatel 2003–2007 Keskerakonna peasekretär olnud, praegune Keskerakonna aseesimees Kadri Simson. Kadri Simson eitab kõiki Lausingu süüdistusi. Kumb neist tõtt räägib, kumb valetab, seda ei saa avalikkus tõenäoliselt kunagi teada, kuna prokuratuur kriminaalmenetlust ei alusta.⁴¹

⁴⁰ Postimees 2012 „Keskerakond tunnistab võõra kirjavahetuse olemasolu erakonna büroos.“

⁴¹ Postimees 2013 „Kadri Simsoni esimene skandaal.“

2. Analüüs ja tulemused

Oma töös võtan vaatluse alla neli 2011. aastal Riigikokku pääsenud erakonda: Eesti Reformierakond, Eesti Keskerakond, Isamaa ja Res Publica Liit ning Sotsiaaldemokraatlik Erakond. Töö eesmärk on anda ülevaade 2009.-2013. aastatel neid erakondasid tabanud skandaalidest ning kõrvutada neid vastaval ajaperioodil erakondade toetusega. Erakondade toetuse mõõtmisel kasutan ERR'i poolt tellitud Emori erakondade populaarsuse uuringu tulemusi. Paraku ei raporteeri Emor oma uuringute veaprotsenti, mistõttu jääb antud uuringute võimaliku vea määr minu enda hinnata.

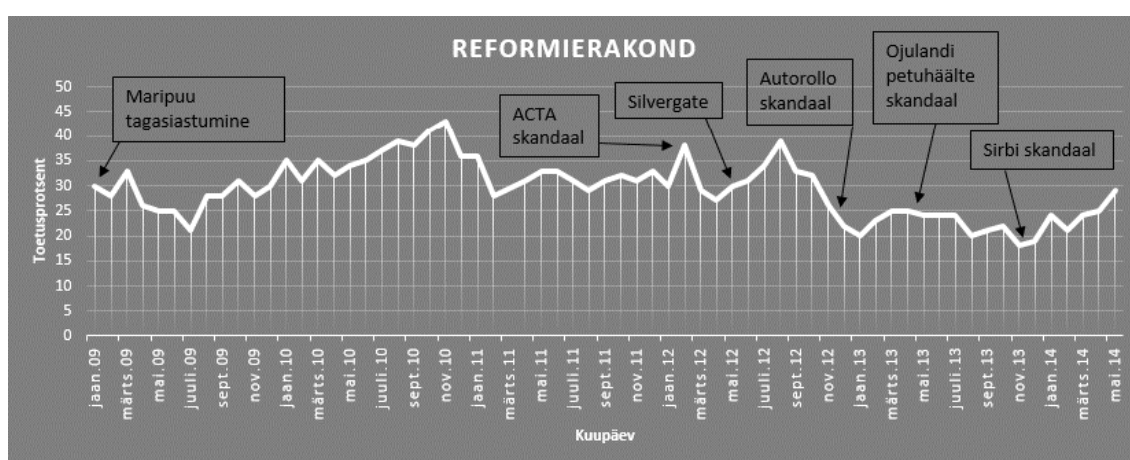
Kõrvutades skandaalid erakondade toetusega, võib näha erinevate erakondade puhul populaarsuse erinevat muutumist. Selleks et mõista, miks teatud erakondadele, näiteks Reformierakonna Silvergate'i skandaal, eeldatavat populaarsuse langust koheselt kaasa ei tulnud, intervjuerisin antud teema eksperte ning analüüsin nende toodud argumente. Kohese languse all pean ma silmas seda, et erakonna reiting on juba järgmisel kuul langenud. Samuti loodan ma antud meetodit kasutades leida ka vastuse küsimusele, miks erakonna populaarsus Silvergate'i skandaali näite põhjal mõneks ajaks võib tõusta.

Intervjueritud ekspertide hulka kuuluvad Tartu Ülikooli politoloogid Rein Toomla, Vello Pettai, Mihkel Solvak ja Tallinna Ülikooli politoloog Tõnis Saarts, Eesti Ekspressi uurivajakirjanik Dannar Leitmaa ning Eesti Väitlusseltsi juht Margo Loor. Leian, et nimetatud politoloogid kuuluvad oma valdkonnas Eesti tippu ning omavad politoloogiaalast kompetentsi antud juhtumite hindamiseks. Tippajakirjanik Dannar Leitmaa lisab omalt poolt kompetentsi juhtumite kommenteerimiseks meedia ning kommunikatsiooni aspektist. Eesti Väitlusseltsi juhi Margo Loori puhul on tegemist argumentatsioonispetsialistiga, kes oskab omalt poolt lisada kompetentsi avaliku arvamuse kujunemise aspektist.

Küsisin nimetatud ekspertidelt nende üldisi hinnanguid poliitiliste skandaalide mõjule erakonna populaarsusele ning palusin neil ka teatud skandaalide suhtes anda konkreetseid hinnanguid. Intervjuud ekspertidega viidi läbi enamjaolt kirjalikul teel, Tartu Ülikooli politoloogi Rein Toomlaga kohtuti aga silmast silma.

2.1 Eesti Reformierakond

Esimese erakonnana analüüsin oma töös Eesti Reformierakonda. Nagu ka eelnevalt välja tõin, siis uurin nende puhul kuut skandaali: Maret Maripuu tagasiastumine, ACTA skandaal, Silvergate, Autorollo skandaal, Kristiina Ojulandi petuhäälte skandaal ning kultuurileht Sirp skandaal. Alloleval graafikul 1 asetasin TNS Emori läbiviidud erakondade populaarsuse uuringust saadud andmed Reformierakonna kohta ning märkisin antud ajajoonele ka neid tabanud skandaalid.

Graafik 1.

Käsitlen esmalt 2009. aasta alguses aset leidnud Maret Maripuu tagasiastumist sotsiaalministri kohalt. Kui esimese hooga on näha, et Reformierakonna toetusprotsent tõusis pisut pärast Maripuu tagasiastumist, siis pärast märtsikuud hakkas see taas langema. Kokkuvõttes langes Reformierakonna populaarsus viie kuuga 12%. Kas antud trendi on võimalik seostada talvel toimunud Maripuu skandaaliga? Politoloog Rein Toomla hinnangul mitte. Samuti võib Reformierakonna märtsikuist pisikest populaarsuse kasvu seletada veaprotsendiga, mis taolise uuringu puhul paratamatult eksisteerib.

Toomla hinnangul käitusid Reformierakond ning Maripuu antud skandaali puhul õigesti ning erakonna maine antud olukorras kahjustada ei saanud. Maripuu võttis vastutuse oma ministeeriumis toimunud probleemide eest ning astus tagasi siis, kui skandaali põhjustanud probleemid olid likvideeritud. Seega ei saa seostada antud skandaali erakonna populaarsuse langusega. Rein Toomla seostab Reformierakonna kevadist populaarsuselangust 2009. aastal Eestit tabanud majanduskriisiga.

Järgmisena analüüsin Reformierakonna ACTA skandaali. Peaminister Andrus Ansip ajendas oma teravate kommentaaridega rahva tänavatele Reformierakonna-vastastes meeleavaldustes osalema. Graafikult 1 näeme, et skandaalile järgnes taaskord Reformierakonna toetuse langus. Kui 2012. aasta veebruaris oli erakonna toetus 38%, siis kaks kuud hiljem oli sellest alles vaid 27%. Antud langus on koguni 11%. Sellest võib järeldada, et Reformierakonna teatav populaarsuse langus on antud skandaaliga seotud. Tol ajal ilmestas erakonda ülbe ja üleolev suhtumine. Usun, et Ansipi ACTA-teemalised kommentaarid olid erakonna populaarsuse languse päästikuks.

Antud skandaalile järgnes erakonna viimaste aastate suurim skandaal – Silvergate. Kui Silver Meikar maikuus skandaali vallandanud artikli avaldas, siis oli erakonna populaarsus 30%. Järgneva kolme kuu jooksul tõusis erakonna populaarsus 9%. Antud populaarsuse küllaltki kummalist kasvu põhjendab politoloog Rein Toomla aga hoopis skandaaliväliste argumentidega. Nimelt oli tol ajal aktuaalne ka Euroopa Stabiilsusmehhanismiga (ESM) liitumine. Reformierakonna populaarsuse tõusu võib tema hinnangul seostada rahva poolehoiuga ESMiga liitumisele.

Küll aga leiab Toomla, et antud skandaal mõjutas Reformierakonna toetust ka negatiivselt. Rein Toomla: „Silvergate'i skandaali puhul tuli erakonna toetusprotsendi hiline langus ilmselt kehva suhtekorralduse pärast. Michal pidanuks varem oma ministrikohast loobuma. See päästnuks Reformierakonna maine.“ Tema sõnul oleks Michal saanud ministritoolile tagasi istuda pärast seda, kui kohus tema suhtes positiivse otsuse välja kuulutab. Kuna Reformierakond ei suutnud antud skandaali puhul adekvaatselt reageerida ning ei olnud võimeline skandaalist tekkinud veerevat lumepalli varem pidama saada, siis kannatas sellega ka nende toetusprotsent, mis langes kuue kuuga 19%. Minu hinnangul on seos Silvergate'i skandaali ning erakonna ligi kahekordse toetuse langusega selgelt olemas.

Samas on Autorollo skandaali mõju erakonna populaarsusele keerulisem mõõta. Skandaal tabas erakonda ajal, mil Silvergate'i skandaal veel vaibunud polnud. Sellega nõustub ka Tallinna Ülikooli politoloog Tõnis Saarts: „Ilmselt on Autorollo skandaali ja rahastamiskandaali mõju väga raske üksteisest eristada, sest Autorollo järgnes kohe hetkele, kui rahastamiskandaal oli novembris 2012 jõudnud oma kõrgpunkti (meeleavaldused, Harta 12, Reformierakonna juhtpoliitikute üsna üleolev ja ebaadekvaatne reageering toimuvale).“ Sellest tulenevalt võib öelda, et Autorollo

skandaali mõju Reformierakonna populaarsusele on ebaselge, kuid positiivset mõju siit näha on keeruline. Kui antud poliitiline skandaal erakonna toetusprotsenti kuidagi mõjutas, siis seda negatiivselt.

Järgnevalt võtan vaatluse alla 2013. aasta maikuus lahvatanud Reformierakonna petuhäälte skandaali, mille keskmes olnud isikuks oli Kristiina Ojuland. Politoloog Vello Pettai arvab, et antud skandaalis jäi suurimaks kaotajaks Ojuland. Pettai hinnangul käitus Reformierakond antud kontekstis resoluutselt, heites Ojulandi erakonnast välja. Ka erakonna toetusprotsent antud ajaperioodil ei langenud, millest võime välja lugeda seda, et antud skandaal erakonna toetust negatiivselt ei mõjutanud. Erakonna populaarsus püsis järgnevatel kuudel sarnasel tasemel ning pisikene üles-alla kõikumine on seletatav uuringu veaprotsendiga. Seega antud skandaali raames kahjustas Ojuland sarnaselt Maripuule vaid enda mainet ning Reformierakonna populaarsus jäi mõjutamata.

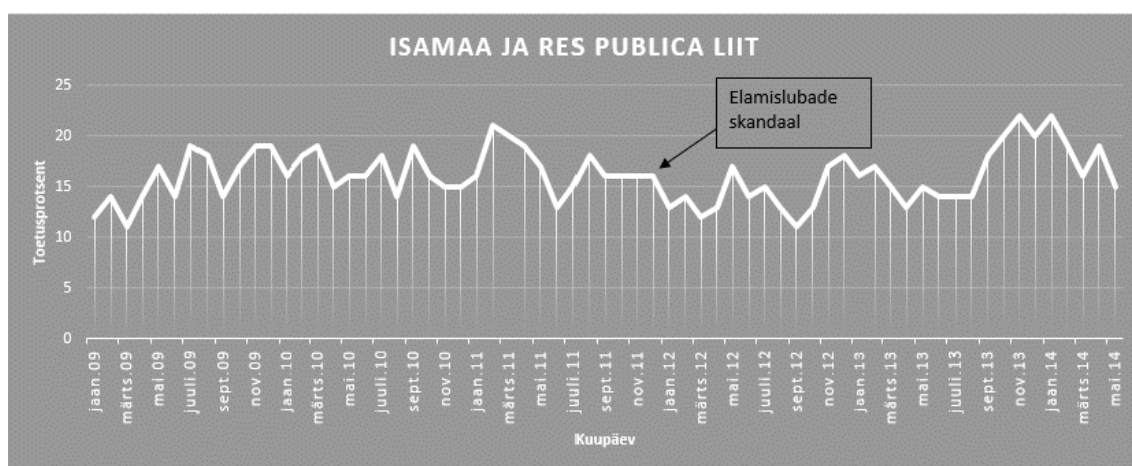
Viimase Reformierakonna skandaalina võtan vaatluse alla 2013. aasta novembris toimunud Sirbi skandaali, mille keskseks inimeseks võib pidada tollaegset kultuuriministrit Rein Langi, kes antud skandaali tõttu ka oma ministrikohast loobuma pidi. Vaadates graafikut 1, siis näeme, et skandaal omas vähest või olematut mõju erakonna populaarsusele. Tartu Ülikooli politoloog Mihkel Solvak leiab, et Sirbi skandaali vähene mõju on eelkõige põhjustatud Reformierakonna valijate või pooldajate ja sellest skandaalist puudutatute vähesest kattuvusest.

Solvak põhjendas oma seisukohta: „Lehe üldine foon on vähemalt Tarandi peatoimetamise ajal olnud väga tugevalt valitsust kritiseeriv. Samuti on lehe lugejaskond väga väike ja pigem kitsalt kultuurivaldkonna liikmete ning huviliste keskne.“ Solvak spekulatsioonid, et Sirbi lugejaskond ei olnud niigi Reformierakonna toetaja. Ehk siis selle ühiskonnagrupi silmis langes skandaali tõttu erakonna maine veelgi, aga kuna nad polnud niikuinii Reformierakonna toetajad, siis see toetusnumbrites sisuliselt ei kajastunud.

Samuti nõustus Solvak minu hinnanguga, et igal erakonnal on teatud hulk veendunud toetajaid ja teatud hulk toetajaid, kes teevad seda mingite kitsamate poliitikaseisukohtade või kampaaniate tõttu. „Need viimased on liikuvamad valijad, kellele ka igasugused sündmused ja skandaalid mõju avaldavad. Veendunud toetaja on teatud osas immuunne skandaalide suhtes,“ lisas Solvak. Kuna erakonna maine oli juba üsna põhjas, siis edasine langus tähendanuks Solvaku sõnul Reformierakonna veendunud toetajate seas toetuse langust. Neid aga Sirbi skandaal ei kõigutanud ehk siis languse põhi hakkas kätte jõudma.

2.2 Isamaa ja Res Publica Liit

Teise erakonnana antud töös toon välja Isamaa ja Res Publica Liidu. Nende puhul tuvastasin vaid ühe suurema ning olulisema skandaali, mida antud töö raames analüüsida. Valitud skandaaliks osutus 2011. aasta lõpus lahvatanud elamislubade skandaal. Alloleval graafikul 2 asetasin TNS Emori läbiviidud erakondade populaarsuse uuringust saadud andmed Isamaa ja Res Publica Liidu kohta ning märkisin antud ajajoonele ka neid tabanud elamislubade skandaali.

Graafik 2.

Elamislubade skandaali puhul võime märgata Isamaa ja Res Publica Liidu teatavat populaarsuse langust. Kui 2011. aasta novembris oli erakonna toetus 16%, siis mõne kuuga langes see 12% peale. Kuna tegemist on küllaltki pisikese kõikumisega, siis ei pruugi antud langus peegeldada tegelikku olukorda. Samas märkas Rein Toomla minu koostatud graafikuid analüüsid üht läbivat joont, mille puhul ta usub skandaali ning erakonna toetuse languse seosesse.

Toomla usub, et valijad reageerivad negatiivselt nendesse skandaalidesse, kus üheks osapoleks on ka Venemaa. Nii IRLi elamislubade skandaali kui ka Keskerakonna idarahaskandaali puhul võib näha erakonna toetuse langust. Kokkuvõtvalt võib öelda, et IRLi elamislubade skandaal tõenäoliselt mõjutas erakonna mainet negatiivselt, kuid kuna partei populaarsus oli tol ajal niigi suhteliselt madal, siis ei olnud skandaali tõttu sellel võimalik enam eriti langeda.

2.3 Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Kolmandana analüüsin Sotsiaaldemokraatliku Erakonda. Sarnaselt IRLile saan ka antud erakonna puhul välja tuua vaid ühe kriteeriumitele vastava skandaali. Nimetatud skandaaliks on 2013. aasta suvel erakonda tabanud reklaamikulude skandaal. Alloleval graafikul 3 asetasin TNS Emori läbiviidud erakondade populaarsuse uuringust saadud andmed Sotsiaaldemokraatliku Erakonna kohta ning märkisin antud ajajoonele ka neid tabanud reklaamikulude skandaali.

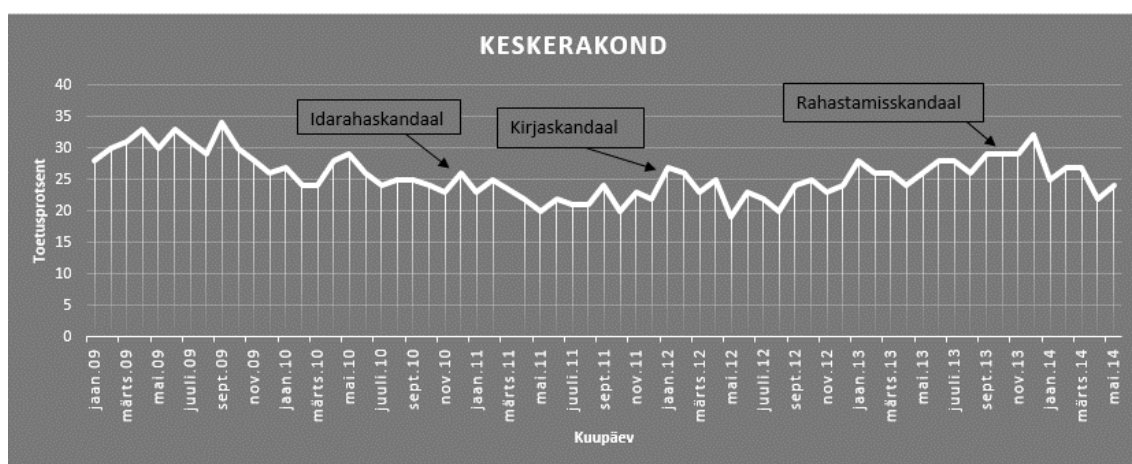
Graafik 3.

Reklaamikulude skandaali järel langes SDE populaarsus kolme kuuga 6%. Isegi kui arvestame siia sisse teatud vea määra, siis mõningast lühiajalist langust erakonna toetuses võis antud skandaal siiski põhjustada. Vaadates graafikut 3, võib lugejale veel enam huvi pakkuda Sotsiaaldemokraatliku Erakonna populaarsuse kasv, mis algas 2010. aasta septembri absoluutse madalseisuga, mil erakonna toetus oli vaid 8%. Aasta hiljem augustis oli erakonna toetus tõusnud 24% peale. 2013. aasta märtsiks oli erakonna toetus kasvanud 30% peale.

SDE populaarsuse kasvu põhjendab Rein Toomla teiste erakondade ebaeduga. Vaadates teiste erakondade graafikuid samal ajaperioodil, siis näeme, et IRLi tabas tol ajavahemikul elamislubade skandaal ning Keskerakonda idaraha- ning kirjaskandaal. Vahetult enne 2013. aasta märtsi, mil SDE toetus kasvas rekordilisele tasemele, tabas Reformierakonda nende toetust alandanud ACTA skandaal. Sellest tulenevalt võime järeldada, et ühe erakonna ebaedu on teise erakonna edu.

2.4 Eesti Keskerakond

Viimase erakonnana analüüsisin oma töös Eesti Keskerakonda, kelle puhul võtsin lähema vaatluse alla kolm poliitilist skandaali. Töö konteksti sobivateks skandaalideks hindasin Keskerakonna 2011. aasta idarahaskandaali, 2012. aasta kirja- ning 2013. aasta rahastamiskandaali. Alloleval graafikul 4 asetasin TNS Emori läbiviidud erakondade populaarsuse uuringust saadud andmed Eesti Keskerakonna kohta ning märkisin antud ajajoonele ka neid tabanud kolm suuremat skandaali.

Graafik 4.

Keskerakonna puhul võtan esimesena vaatluse alla 2011. aasta alguses lahvatanud idarahaskandaali. Graafikult 4 võib välja lugeda seda, et skandaalijärgselt Keskerakonna populaarsus mõnevõrra langes. Kui detsembris 2010 hinnati nende toetust 26% peale, siis kuus kuud hiljem oli see langenud kuue protsendi võrra. Politoloog Rein Toomla näeb siinkohal skandaali ning erakonna toetuse vahel seost ning põhjendab seda sellega, et need poliitskandaalid, mille üheks osapooliks on Venemaa, mõjutavad Eesti valijaskonda enam kui siseriiklikud poliitskandaalid.

Samas tuleb tunnistada, et antud ajaperiood, mil Keskerakonna populaarsus 6% langes, on pool aastat, mis on poliitikas küllaltki pikk aeg. Toetuse langus ei ole piisavalt suur, et välistada siinkohal võimalik vea määr ning seostada erakonna populaarsuse langust pelgalt skandaaliga. Samale ajaperioodile jäi ka 2011. aasta märtsikuus toimunud Riigikogu valimised, mis võisid samuti erakonna populaarsust kasvatada või kahandada.

Minu hinnangul ei saa antud skandaali puhul selgest mõjust erakonna populaarsusele rääkida.

Aasta hiljem tabas Keskerakonda kirjaskandaal. Erakonna populaarsus vahetult enne skandaali oli jaanuarikuus 27%. Maikuuks oli see kahanenud 19% peale. Antud skandaali puhul võime rääkida, võrreldes idarahaskandaaliga, lühemast ajaperiодist ning suuremast langusest. See kasvatab tõenäosust, et poliitilise skandaali ning erakonna toetuse vahel on seos. Minu arvates võib kirjaskandaali kontekstis skandaali negatiivset mõju vähesel määral erakonna toetusele ka näha.

Viimaseks skandaaliks, mida ma antud töös analüüsin, on Keskerakonna rahastamiskandaal. Antud skandaali puhul ei ole võimalik näha erakonna populaarsuse kohest langust. Keskerakond suutis oma toetusprotsenti hoida terve 2013. aasta sügise suhteliselt stabiilsena vahemikus 29-32 protsenti. Erakonna toetus hakkas langema alles 2014. aasta jaanuaris, mil antud skandaal polnud enam aktuaalne. Seega ei ole võimalik skandaali otsesest mõjust erakonna populaarsuse langusele rääkida. Keskerakonna rahastusmudelid paljastanud Eesti Ekspressi ajakirjanik Dannar Leitmaa peab Keskerakonda ainulaadseks nähtuseks Eesti poliitikas.

Leitmaa põhjendab oma väidet: „Esiteks on nende valijaskond enamjaolt venekeelne ja venekeelne meediaruum ei käsitlenud seda skandaali samal hulgal, mis tegi eestikeelne. Eestikeelse meedia ja skandaali mõju tuli tõenäoliselt esile Pärnus, kus Kadri Simson valimistel suhteliselt põrus.“ Kuigi Leitmaa usub, et eestikeelse valijaskonna seas Keskerakonna toetus mõnevõrra langes, siis leiab ta ka seal ühe argumendi, miks Keskerakonna skandaalid nende populaarsust vähem mõjutavad kui teiste erakondade poliitilised skandaalid.

Leitmaa selgitab oma argumenti: „Keskerakond on suutnud luua enda valijatele arusaama, et Eesti meedia või peavoolumeedia, nagu nad ise nimetavad, on alati valmis neid enne valimisi ükskõik millega ründama. See on justkui usu küsimus, kus asi pole näidatavas, vaid veendumuses, et teised teevad ka ja meid kiusatakse.“ Vaadates Keskerakonna puhul nende kolme poliitilist skandaali, mida mina oma töös analüüsin, näeme küllaltki väikest või pea olematut seost skandaalide ning erakonna toetuse vahel. Dannar Leitmaa seletused, miks see nii võib olla, kõlavad usutavalt, kuid vajavad ka akadeemilist uuringut, mis ta väiteid kinnitaks.

3. Järeldused ja diskussioon

Järgnevas peatükis arutlen eelmises peatükis analüüsitud tulemuste üle. Lisaks toon välja ka oma töö meetodi kriitika.

Eeltoodud üheteistkümne poliitilise skandaali analüüsimise tulemusena võib öelda, et skandaali ning erakonna populaarsuse vaheline seos tuli tugevalt välja vaid kahe juhtumi puhul üheteistkümnest. Reformierakonna nii ACTA kui ka Silvergate'i 2012. aastal aset leidnud skandaalide puhul võime märgata tugevat seost skandaali ning erakonna toetuse languse vahel. Teiste poliitiliste skandaalide puhul on mõju väiksem või suisa olematu. Kuigi minu tehtud analüüsist ei avaldu suurema osa poliitiliste skandaalide tugevat seost erakondade toetusele, tuleb siiski tunnistada, et teatud skandaalide korral on need seosed vähemalt minimaalsel määral olemas.

Järgneva nelja juhtumi puhul võimegi märgata skandaali minimaalset mõju erakonna populaarsusele. Nii Isamaa ja Res Publica Liidu elamislubade skandaali, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna reklaamirahade skandaali kui ka Keskerakonna idaraha ning kirjaskandaali puhul võib näha skandaali minimaalset mõju erakonna toetusele. Lisaks asjaolule, et antud näidete puhul erakondade populaarsus väga suures osas ei kõikunud, on veel mitmeid teisi erinevaid tegureid, mis erakonna populaarsust tol ajal mõjutada võisid. Seega ei ole antud skandaalide mõju erakonna toetusele ilmtingimata tõestatud.

Küll aga selgus analüüsi tulemusel, et näiteks Sotsiaaldemokraatliku Erakonna populaarsuse märgatav tõus 2010. aasta septembri absoluutsest madalseisust erakonna absoluutsesse tippu 2012. aasta märtsis on seoses teiste erakondade samaaegsete skandaalidega. Seega võib siiski nentida, et teatud määral on erakondade toetuse tõus ning langus seotud ka teisi erakondi tabanud skandaalidega.

Ühe uuritud juhtumi puhul ei ole skandaali mõju erakonna toetusele võimalik hinnata. Kuna Autorollo skandaal järgnes koheselt Silvergate'i skandaalile, siis on keeruline tuvastada Autorollo skandaali reaalsel mõju Reformierakonna populaarsusele. Kuna erakonna populaarsus langes Silvergate'i skandaalist tulenevalt juba enne Autorollo

skandaali lahvatamist ning Reformierakonna toetus langes ka pärast Autorollo skandaali vaibumist, siis on raske hinnata, millest tulenevalt nimetatud partei toetus antud ajaperioodil jätkuvalt langes.

Maret Maripuu ning Kristiina Ojulandi skandaalide puhul said kannatada vaid nimetatud skandaalide peategelased ise. Erakonna maine ja populaarsus antud skandaalide puhul kannatada ei saanud. Sellest võib järeldada, et kui erakond suudab ühe oma liikme skandaali sattumise korral käituda kiiresti, resoluutselt ning avalikkuse ootustele vastavalt, tuues ohvriks mõne skandaali võtmeisiku, siis võib partei vaatamata skandaalile oma maine puutumatuna hoida.

Keskerakonna rahastamiskandaali ning Reformierakonna Sirbi skandaali puhul erakondade toetuse langust täheldada ei ole võimalik. Keskerakonna toetuse vähest langust võib põhjendada valijate teises infoväljas elamise ning Keskerakonna toetajate veendumusega, et niinimetatud peavoolumeedia kajastab antud erakonna tegevust pahatahtlikult negatiivses toonis. Reformierakonna nimetatud skandaali puhul oli erakonna toetus eelnevatest skandaalidest juba niigi minimaalne, et toetajateks olid alles jäänud vaid erakonna maailmavaatelised toetajad. Eelnimetatud põhjustel puudub antud juhtumite ning erakonna populaarsuse omavaheline seos.

Nii Mihkel Solvak kui ka Margo Loor tõid üheselt välja, et teatud hulka valijatest poliitilised skandaalid üldse ei puuduta, kuna nende puhul on tegemist erakonna maailmavaatelist toetajatega. Kuigi valijatele ei pruugi meeldida ühe või teise erakonna skandaali ümber käiv kära, siis jäävad nad oma erakonnale alternatiivide puudumise tõttu maailmavaatelistel kaalutlustel siiski kindlaks. Kui erakond on oma toetuse absoluutses madalseisus, kus erakonna toetajateks on alles jäänud vaid partei maailmavaatelist toetajad, siis seda tüüpi valijaid poliitilised skandaalid ei heiduta.

Samas tuleb tunnistada ka teatud metodoloogilisi probleeme, mis antud töö puhul mõjutavad skandaalide mõju hindamist. Kuna Emor ei tee korduvuuringut samade vastajatega, siis ei saa ka täie kindlusega öelda, et inimesed loobuvad mõnda parteid toetamast vaid mõne skandaali mõjul. Arvamusuuringud annavad vaid kaudse indikatsiooni skandaalide mõjust ja järeldused jäävad kohati spekulatiivseks. Samas ei saa sinna midagi parata, kuna paneeluuringuid Eestis ei tehta.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, kas Eesti parlamendierakondade poliitiliste skandaalide ning erakondade populaarsuse vahel on omavaheline seos olemas ja kuidas leitud või leidmata jäänud omavahelisi seoseid põhjendada.

Töö teoreetiline alus tugineb mitmel poliitilist skandaali uurinud teoretikul, kellest olulisemaks võib pidada Jürgen Maierit, kes uuris funktsionaalset ning düsfunktsionaalset teooriat. Tema leidis oma uuringus, et pigem domineerib düsfunktsionaalne teooria, mille kohaselt poliitilised skandaalid omavad erakondade populaarsusele negatiivset mõju. Oma töös tõin välja ka Maieri uuringule vastupidiseid tulemusi saanud teadlaste uuringuid. Antud töö kontekstis oli tarvis defineerida ka mõisted erakondade populaarsus, poliitiline skandaal ning kriisikommunikatsioon.

Oma töös analüüsisin nelja parlamendierakonna ühteteist suuremat ning olulisemat poliitilist skandaali, mis vastasid antud töö kriteeriumitele ning sobisid konteksti. Nendest kuus poliitilist skandaali puudutasid Eesti Reformierakonda, kolm Eesti Keskerakonda, üks Isamaa ja Res Publica Liitu ning üks Sotsiaaldemokraatlikku Erakonda. Nimetatud erakondade skandaale analüüsisin kasutades ka ekspertide abi. Töö raames vastasid etteantud küsimustele Tartu Ülikooli politoloogid Rein Toomla, Vello Pettai ning Mihkel Solvak ja Tallinna Ülikooli politoloog Tõnis Saarts. Lisaks politoloogidele küsisin ekspertarvamust ka Eesti Ekspressi uurivajakirjanikult Dannar Leitmaalt ning Eesti Väitlusseltsi juhilt Margo Loorilt.

Saadud analüüsi tulemusel võib öelda, et Eesti parlamendierakondade poliitilistest skandaalidest vaid kaks on suurel määral mõjutanud erakonna toetust. Nendeks näideteks on Reformierakonna ACTA ning Silvergate'i skandaal. Nelja skandaali puhul on mõju erakonna populaarsusele minimaalne. Ühe skandaali puhul ei ole võimalik tema mõju erakonna toetusele realistlikult hinnata. Kahe poliitskandaalid puhul kannatas erakonna asemel hoopis poliitiku maine. Kahe skandaali puhul ei ole võimalik nende mõju partei populaarsusele märgata. Seega ei ole skandaalide mõju erakondade populaarsusele üheselt tuletatav. Igat juhtumit tuleb vaadata eraldiseisvana ning ühegi juhtumi pealt üldistusi teistele skandaalidele teha ei saa.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et tehtud uuring kinnitab suures osas Maieri seisukohti. Oma töös ma ei leidnud, et poliitilistel skandaalidel võiks olla positiivne mõju erakondade populaarsusele. Seega ei saa ma oma töö tulemusena funktsionaalset teooriat toetada. Kui poliitilistel skandaalidel on mingi mõju erakondade toetusele, siis see on düsfunktsionaalne ehk teisisõnu negatiivne. Samale tulemusele jõudis oma uuringus ka Jürgen Maier. Selleks et nõustuda Maieri seisukohtadega täielikult, oleksin pidanud oma uuringus leidma laialdasemat seost poliitiliste skandaalide ning erakondade populaarsuse vähenemise vahel.

Skandaali sattunud erakonna populaarsuse kasv või langus sõltub mitmetest teguritest. Leian, et erakondadel on pärast skandaali lahvatamist oskuslikul reageerimisel võimalik hoiduda populaarsuse langusest ning maine kahjustamisest. Seda kinnitavad ka mitmed minu uuritud skandaalid. Väga oluline on siinkohal see, kui resoluutselt ning avaliku arvamuse ootustele vastavalt erakond skandaalile reageerib. Ka tuleb eelnevalt vaadata, kas antud erakond on hetkel mõne teise skandaali keskpunktis või on erakonna toetusreiting juba piisavalt madalal, et sealt kuhugi enam pelgalt skandaalide tõttu langeda pole. Kõige enam mõjutavad erakondade reitingut need skandaalid, mis tabavad populaarset erakonda, kestavad kaua ning millele erakond ei reageeri adekvaatselt.

Analüüsid minu koostatud graafikuid, siis nendelt on näha mitmeid erakondade toetusprotsentide kõikumisi, mida skandaalide ega ka millegi muuga antud graafikutel põhjendatud ei ole. Selleks, et mõista erakonna populaarsuse tõusu ning langust veel suuremal määral, tuleb uurida ka teisi erakonnaeelisusi kujundavaid tegureid. Asetades ka need tegurid lisaks poliitilistele skandaalidele erakonna toetusega samale ajateljele, võime leida suuremal määral seletust, miks erakond ühel või teisel ajahetkel toetust kasvatab või vähendab.

Summary

Bachelor thesis of Silver Lulla. *Estonian political scandals 2009-2013 and their effect on the popularity of political parties*, supervised by researcher Kristjan Vassil at Tartu University.

The goal of this thesis was an investigation into the possible correlation between political scandals that have affected Estonian political parties and the popularity of the aforementioned parties and the ways these possible correlations (or the lack of them) could be explained.

The theoretical backing for this paper comes from multiple political theorists who have investigated political scandals, most importantly from Jürgen Maier, who investigated both functional and dysfunctional theories. He concluded that the dominant factor is the dysfunctional theory which shows an inverse relationship between political scandals and popularity of political parties. In the paper, I also explored studies that reached differing conclusions from Maier's. In the context of this paper, it was also necessary to define these terms: popularity of political parties, political scandal and crisis communication.

In this paper I have analyzed the eleven biggest and most important political scandals of four political parties that fit contextually and apply to the criteria presented in this paper. Of these, six affected Eesti Reformierakond, three Eesti Keskerakond, one Isamaa ja Res Publica Liit and one Sotsiaaldemokraatlik Erakond. In the analysis of these scandals, I also relied on expert sources. The Tartu University politologists Rein Toomla, Vello Pettai and Mihkel Solvak along with the Tallinn University politologist Tõnis Saarts were surveyed. In addition, the expert opinions of investigative journalist Dannar Leitmaa and the head of the Estonian Debating Society Margo Loor were also examined.

The resulting analysis demonstrates that only two political scandals have significantly impacted on the popular support for a party. These two are the Reformierakond's ACTA and Silvergate scandals. For four scandals, the impact on popularity is minimal. In one case, it is not possible to qualitatively judge its effect on the party's support. In two instances, the scandals only damaged the reputation of a singular politician involved and in two more cases, there was no noticeable impact on the popularity of the parties. This

implies that it is not possible to consistently derive the impact of a scandal on a party's popularity. Every case must be judged on its own accord and no generalizations can be made.

In summary, the research widely agrees with Maier's point of view. No possible positive effect from a scandal could be discerned and if any impact was discovered, it was negative. This is the same conclusion as Maier's, but to agree with it completely, a wider correlation between scandals and decreased popularity should have been discovered.

My findings show that the variation in a party's popularity after a scandal is dependent on multiple factors. It is possible for the party to avoid any drop in popularity or tarnished reputation by proper reaction to a scandal, and this is confirmed by the response to multiple examined scandals. An important factor is whether or not the party reacts to the scandal in the way that is expected of them from the public. Other important factors are whether the party is already drawing attention to themselves due to a previous scandal and in some cases, whether the party's approval ratings are even high enough to be affected by scandals. The scandals with the highest impact are ones which affect a currently popular party, remain in public consciousness for a long time and ones that lack adequate response from the party.

An analysis of the graphs I have composed show that there are large variations in the levels of support for different parties that cannot always be linked to a scandal or any other obvious reason. To get a deeper understanding of the rise and fall of the popularity of a party, other factors determining political preference must be investigated. By combining these factors with political scandals, we can get a more thorough explanation into why the support for a party increases or decreases at a given point on a timeline.

Kasutatud kirjandus

1. Abramson, Paul R. & Inglehart, Ronald (1995) "Value Change in Global Perspective." *University of Michigan Press*.
2. Bowler, Shaun & Karp, Jeffrey A. (2004) "Politicians, scandals, and trust in government." *Political Behavior* Vol. 26, Issue 3, p271–287.
3. Coombs, Timothy W & Holladay, Sherry J. (2012) "The handbook of crisis communication." *Wiley-Blackwell*.
4. Dalton, Russel J. (2004) „Democratic Challenges, Democratic Choices: The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies.” *Oxford: Oxford University Press*.
5. Delfi (2009) „Maripuu astub tagasi.” <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/maripuu-astub-tagasi.d?id=20979371>.
6. Easton, David (1975) „A re-assessment of the concept of political support.” *British Journal of Political Science* Vol. 5, Issue 4, p435–457.
7. Eesti Ekspress (2012) „Ansip: ACTA-vastased on seemneid söönud ja peaksid abi otsima.” <http://ekspress.delfi.ee/news/arvamus/ansip-acta-vastased-on-seemneid-soonud-ja-peaksid-abi-otsima.d?id=63890781>.
8. Eesti Päevaleht (2013) „Juhtkiri: Valetaja astugu tagasi.” <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/juhtkiri-valetaja-astugu-tagasi.d?id=67123606>.
9. Eesti Rahvusringhääling (2011) „Eesti isamaalised poliitikud hangivad Vene miljonäridele elamislube.” <http://uudised.err.ee/v/eesti/3f199ea6-8511-45c5-b7cc-d93090d75597>.
10. Eesti Rahvusringhääling (2012) „Kristen Michal astus tagasi.” <http://uudised.err.ee/v/eesti/405afa4a-a811-413a-8e12-aa86f3c3d8d4>.
11. Eesti Rahvusringhääling (2012) „Meikar visati Reformierakonnast välja.” <http://uudised.err.ee/v/eesti/8db0770e-b418-44a5-9e69-ab2e3496ed40>.
12. EMOR (2014) „Erakondade toetusreitingud.” <http://www.emor.ee/erakondade-toetus/>.
13. Jaagant, Urmas (2014) „Edgar Savisaar tahab kohtu kaudu Vene mõjuagendi mainest vabaneda.” *Eesti Päevaleht*.

14. Jaagant, Urmas (2013) „Sotside 42 000 eurot kampaaniaraha jäi aastaid tähelepanuta.“ *Eesti Päevaleht*.
15. Järv, Margus & Leitmaa, Dannar (2014) „Võltsing Reformierakonna juhatuse valimistel.“ *Eesti Ekspress*.
16. Kangro, Karin (2014) “Kohus ei andnud Savisaarele mõjuagendi vaidluses õigust.” *Postimees*.
17. King, Anthony (1984) „Sex, Money and Power: Political Scandals in Great Britain and the United States.” *University of Essex Department of Government*.
18. Klingemann, Hans-Dieter & Fuchs, Dieter (1995) „Citizens and the State.” *Oxford: Oxford University Press*.
19. Koch, Tuuli (2010) „Vastuluure kirjeldab Edgar Savisaart Venemaa mõjuagendina.“ *Postimees*.
20. Lawrence, Robert Z. (1997) „Is it really the economy, stupid?” Toim: Nye, J. S., Zelikow, P. D. & King, D. C. “Why People Don’t Trust Government.” *Cambridge, MA: Harvard University Press*.
21. Lipset, Seymour Martin & Schneider, William (1983) “The Confidence Gap: Business, Labor and Government in the Public Mind.” *New York, The Free Press and Macmillan*.
22. Maier, Jürgen (2011) „The impact of political scandals on political support: An experimental test of two theories.” *International Political Science Review*. Vol. 32, Issue 3, p283-302.
23. Meikar, Silver (2012) „Erakondade rahastamisest. Ausalt.“ *Postimees*.
24. Midtbo, Tor (2011) “Explaining Media Attention for Norwegian MPs: A New Modelling Approach.” *Scandinavian Political Studies*. Vol. 34, Issue 3, p226-249.
25. Norris, Pippa (1999) „Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance.” *Oxford: Oxford University Press*.
26. Offe, Claus (1984) „Contradictions of the Welfare State.” *Cambridge, MA: MIT Press*.
27. Patterson, Thomas E. (1993) “Out of order.” *New York: Knopf*.
28. Pihl, Kristjan (2014) „Keskerakonna nuhk jälgis Hannes Rummi postkasti järjekindlalt.“ *Eesti Päevaleht*.
29. Poom, Raimo (2009) „Maripuu lükati tanki?“
<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/maripuu-lukati-tanki.d?id=20988889>.

30. Postimees (2013) „Kadri Simsoni esimene skandaal.“
<http://arvamus.postimees.ee/2439610/kadri-simsoni-esimene-skandaal>.
31. Postimees (2012) „Keskerakond tunnistab võõra kirjavahetuse olemasolu erakonna büroos.“ <http://www.postimees.ee/706838/keskerakond-tunnistab-voora-kirjavahetuse-olemasolu-erakonna-buroos>.
32. Shea, Daniel M. (1999) “All Scandal Politics is Local. Ethical Lapses, the Media, and Congressional Elections” *Harvard International Journal of Press and Politics*. Vol. 4, Issue 2, p45-62.
33. Zaller, John R. (1998) “Monika Lewinsky’s contribution to political science.” *Political Science and Politics*. Vol. 31, Issue 2, p182-189.
34. Teeveere, Eiris (2008) „Riik jättis 7000 hädalist invaliidsuspensiooni ja sotsiaaltoetuset.“ <http://www.ohtuleht.ee/306751/riik-jattis-7000-hadalist-invaliidsuspensiooni-ja-sotsiaaltoetuset>.
35. Thompson, John B. (2000) “Political Scandal: Power and visibility in the media age.” *Cambridge: Polity Press*.
36. Vedler, Sulev & Filippov, Janar (2012) „Keskkonnaministri „süütud“ e-kirjad.“ *Eesti Ekspress*.